

С т а н о в и щ е

от доц.д-р Атанас Атанасов

Относно: Дисертационният труд на Руслан Нургалиев на тема : „Социални аспекти на регионалната ефективност в България в контекста на стратегията „ЕВРОПА 2020“ за получаване на образователна и научна степен „ДОКТОР“ научна специалност 01.08.02 – икономическа и социална география (Планиране и управление на териториални системи) с научен ръководител доц.д-р Марин Русев.

Дисертационният труд е в обем от 174 страници. Структуриран е в увод, четири глави и заключение. Съдържа 13 карти, фигури и таблици предимно авторски.

От гледна точка на обекта, целта и задачите, дисертацията е особено актуална предвид ситуацията в която се намира България – преход към пазарно стопанство, структурни реформи в икономиката, съпроводени с нарастване на безработицата, финансовата и икономически кризи и нарастващата динамика на емиграции.

Приложени са основните изследователски подходи и методи, коментирани е и проблемът с информационното обезпечаване.

В първа глава : „Теоретико – методологични основи на изследването“ са разгледани теоретичните и приложни аспекти на регионалната и социална ефективност – тяхната същност и значение. В теоретичен план се разглеждат 9 вида ефективности – икономическа, социална и екологична ефективност на обществото, на стопанството и на управлението в определен район като се групират в 3 типа – икономическа ефективност, социална ефективност и екологична ефективност.

Отделно внимание е обърнато на критериите за социална ефективност която заема централно място в дисертационният труд. В методиката на изследването е използван методът „Вроцлавска таксономия“ и неговото приложение у нас, като са ползвани трудовете на редица български учени – Колев, Русев и др.

Пространствената неравномерност на социално – икономическите обекти в България е разгледана чрез тъй наречения центрографски метод , чрез който диспозицията център на населението – център на територията се разкриват текущите процеси „Център – периферия“ в страната.

Похвално е използването на индекса на Айзърд за локализация, както и коефициента на локализация и коефициента на специализация.

Като цяло главата представя задълбочената работа на дисертанта който се е справил с теоретико – методологичните основи на изследването.

В глава втора: „Социална ефективност в Европейския съюз и стратегията „ЕВРОПА 2020 “ .

Разглежда се историческото развитие на проблема до Лисабонската стратегия и след приемането на Лисабонската стратегия – нейните цели за конкурентна, динамична и базирана на знанието икономика, постигането на устойчив икономически растеж с повече и по – добри работни места и по-голямо социално сближаване.

Разгледани са негативните процеси протичащи в ЕС, както и направленията за тяхното преодоляване – намаляване на младежката безработица, повишаване качеството на образованието, хармонизиране на образователните системи и т.н.

Внимание в Лисабонската стратегия е обърнато и на проблема „бедност и социално изключване“ който се формира за ЕС и е особено актуален за България в частност.

Разгледани са причините за неуспеха на социалната политика на ЕС чрез Лисабонската стратегия и ролята на либералния модел на пазара за осигуряване на благоденствието на населението. На тази основа от автора е разгледана стратегията „ЕВРОПА 2020“ от гледна точка на социалната ефективност. На основата на неуспеха на Лисабонската стратегия „ЕВРОПА 2020“ си поставя за цел да превърне ЕС в интелигентна, устойчива и приобщаваща икономика с високи равнища на заетост, производителност и социално сближаване. Направен е задълбочен анализ за сходствата и различията между Лисабонската стратегия и „ЕВРОПА 2020“ и е направен преглед на редица автори по отношение на различните технологии за постигане на търсените резултати – новите

технологии и проблема с безработицата, икономическата рецесия, субсидираните работни места и т.н.

Коментарите са в основните направления:

- Пазар на труда;
- По- широк достъп до образование;
- Намаление на бедността;
- Икономически растеж;

Засегнат е и ефекта от привличане на чужди инвестиции върху икономическото развитие на източно европейските държави, членки на ЕС.

На тази основа авторът разглежда регионалната политика като един от подходите за изпълнение целите на „ЕВРОПА 2020“ , както и големите различия които съществуват на териториите на държавите членки на ЕС. Акцентът е отнесен към най-слабо развитите държави в ЕС (на примера на България) и социално – икономическите проблеми в тях. Основни опорни точки на анализа са икономическия растеж, трудовия пазар, образованието, жизнен стандарт и бедност, демографската криза. Използвани са трудове на редица български учени – Стоянов, Русев, Бояджиев, Стойчев и др. чрез които е анализирана същността на регионалната политика и икономическите различия, както и на регионалните социални различия – Чаушев, Цветков и др. На тази основа е разгледан и проблема „център – периферия“ – София и Черноморското крайбрежие като център и останалата част на страната като периферия.

Като цяло главата е разработена изключително добре, авторът се е опирал на опита и разработките на български водещи учени като е допълнил сполучливо своята разработка с личен принос.

В трета глава : „Социалната ефективност на България в Европейски контекст“ са разгледани ключовите социални индикатори от стратегия „ЕВРОПА 2020“.

Чрез многомерен статистически анализ на страните от ЕС са определени „социалните разстояния“ между страните в ЕС въз основа на който е направена класификация между съседните държави. Тази класификация очертава базовата социална граница между държавите от Западната и Източната част на ЕС. Разгледано е и мястото в социалните

таксони на ЕС.България заедно с Румъния попадат в последния таксон (критерии заетост и бедност).На тази основа е направен и анализа за мястото на България в Европейското еколого – икономическо пространство, настояще и бъдеще „ЕВРОПА 2020“ , който е неутешителен за нас – последното място.

Поради деиндустриализацията на страната България се отличава с относително малък дял на замърсяване на единица население.

Интересен е сравнителния анализ на регионалните контрасти в развитието на България и страните от ЕС по БВП на човек, като сравненията са с други държави с подобен демографски потенциал. Направен е важният извод, че липсата на умерено развити райони в комбинация с големи регионални различия между най-богатия и най – бедния регион са в основата на формиращата се негативна пространствена структура за България.

Главата е разработена изключително интересно и са направени верни изводи за развитието на регионите и държавите в ЕС и в частност за България.

В четвърта глава : „ Регионална социална ефективност и справедливост – национални особености и приоритети“ се разглеждат големите междурайонни и вътрешно районни социално – икономически различия в България и тяхното негативно влияние върху развитието на цялата страна.Анализите за развитието през последните години показват влошаване и задълбочаване на проблемите „център – периферия“.

Представена е подробна интерпретация на центрографския метод, като са разгледани районите на ниво NUTS 2. Авторът анализира и по – ниското ниво NUTS 3 – областите, които попадат в съответните райони за планиране, като е обърнато внимание на тяхната секторна специализация.

На основата на Айзърд са направени съответните изчисления за :

- Класификация на областите според индекса на локализация по сектори спрямо населението;
- Класификация на областите според специализацията им;

Анализирани са корелационните зависимости между индексите на локализация по сектори и на ниво региони.Резултатите недвусмислено

сочат последното място между районите на Северозападния район за планиране.

Направен е и сполучлив опит за анализ на регионалните социални различия в България на фона на стратегията „ЕВРОПА 2020“. Посочва се, че тенденциите са негативни за страната в сравнение с референтната 1979 г. – обща загуба от 1 млн. работни места (толкова колкото са българите понастоящем работещи в чужбина).

Тенденцията в пространственото разпределение на работните места спомага за намаляването на междурайонните баланси, като причината за това е не тяхното увеличение в съответните райони а тяхното намаление във водещите райони. Като цяло, четвърта глава е много интересно разработена и представлява нов подход при изследването на социално – икономическите процеси в страната.

В това отношение комплексната оценка за междуобластните различия на основата на дължината на вектора за социално – икономическа ефективност по области показва лидерските позиции на области с центрове най- големите градове - София, Варна, Бургас, Стара Загора, Пловдив, Русе и т.н , като на последните места са Ямбол, Кърджали, Видин и Силистра.

Интересен е анализът между областите в съответните райони за планиране, като са изведени съответните различия.

Разгледани са и допълнителни механизми за изпълнението на стратегията „ЕВРОПА 2020“ чрез:

- Повишаване на инвестиционната активност в ЕС;
- Повишаване на ефективността на политиката на България за изпълнението на стратегията „ЕВРОПА 2020“;
- Преход към полицентричен пространствен модел на развитие;
- Подкрепа за бедните райони;

В заключението на дисертационният труд са обобщени социалните аспекти на регионалната ефективност в България на основата на стратегия „ЕВРОПА 2020“. Според авторът доказана е пряката зависимост между секторната специализация на държавите членки на ЕС и достигнатото равнище на социалното развитие. Държавите с комплексна специализация се отличават с най- благоприятни стойности на изследваните социални

параметри. Географското положение и икономическата специализация са сред най – важните фактори в икономическото развитие на държавите в ЕС.

За периода до 2020г. , България няма да може да осигури средно европейския стандарт на живот на населението си. Наред с другите проблеми, това се дължи и на голямата разлика между най – бедния и най – богатия район по БВП на човек и липсата на средно развити райони.

На основата на направената оценка по десетте социално – икономически фактори, повечето от областите в Северна България са по – слабо развити спрямо областите в Южна България.

Националната концепция за пространствено развитие, която се базира на 9 основни центъра за подкрепа не могат да постигат поставената задача за развитие на умерен полицентризъм в страната.

Научните приноси са формулирани на основата на приложените методи, което е добре илюстрирано в самата дисертация.

В заключение

считам, че разработката е добре структурирана, ползвани са съвременни методологии и методи на анализ и следва да се оцени по достойнство.

Изготвил:.....

(доц. д-р Атанас Атанасов)